[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7\(13\)-220-228](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7(13)-220-228)

УДК 338.2:351.863

Гарькава Вікторія Федорівна кандидат економічних наук, доцент, ректор, ПЗВО "Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика", вул. Котельна буд. 2, м. Миколаїв, 54003, тел.: (0512) 55-07-36, e-mail: ab011089kvf@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3033-8515>

Кліщевська Аліна Юріївна кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та фінансів, ПЗВО "Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика", вул. Котельна буд. 2, м. Миколаїв, 54003, тел.: (0512) 55-07-36, e-mail: alina_yu@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-7057-9810>

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА ОСНОВІ ФІНАНСОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Анотація. Досі захисту економічних інтересів регіону приділяється мало уваги, хоча ця проблема досить актуальна в сучасних умовах розвитку ринкових механізмів в економіці, а так само величезного зростання регіонального приватного підприємництва. Тому, вельми важливим завданням не тільки економічної науки, а й практики господарської діяльності будь-якого підприємства стає забезпечення економічної безпеки. У статті зазначено, що актуальними проблемами для функціонування організацій будь-якої форми власності в даний час стала криміналізація суспільства, яка охоплює більшість ефективно працюючих підприємств України в усіх галузях економіки, які не зменшують корумпованість державних чиновників і правоохоронних органів, та які не бажають боротися з організованою злочинністю. А якщо сюди додати ще і недостатню освітленість проблеми економічної безпеки підприємств регіону в нормативно - законодавчих актах, то можна зробити висновок про те, що сьогодні перед більшістю регіонів стоїть гостра проблема створення і застосування методів оцінки та забезпечення своєї економічної безпеки. Підтвердженням актуальності проблеми, забезпечення економічної безпеки регіонів, служить і той факт, що на багатьох підприємствах немає ефективно вибудованої наукової оцінки економічної безпеки, теоретичної бази, що істотно знижує ефективність їх функціонування і зумовлює існуючий зараз великий попит на наукові розробки в області проблем забезпечення економічної безпеки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що дана проблематика має дуже велику актуальність не лише для економічної науки в умовах слабкої розробленості і вивченості питань економічної безпеки регіонів, а й для практики роботи регіонального управління економічною безпекою. Відзначено, що для забезпечення ефективності економічної безпеки, система повинна постійно вдосконалюватися, підлаштовуватися під умови, що змінюють функціонування об'єктів. Система безпеки унікальна в кожному конкретному випадку, для кожного об'єкта, що захищається і не може бути скопійована і тиражована.

Зроблено висновок, що система безпеки вимагає постійних поетапних ресурсних вкладень, які забезпечують її створення і підтримку в процесі функціонування.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова модернізація, регіональне управління, регіональні підприємства, економічні ризики.

Harkava Viktoriia Fedorivna PhD in Economic, docent, rector, Pylyp Orlyk International Classical University, Kotelnaya St., 2, Nikolaev, 54003, tel.: (0512) 55-07-36, e-mail: ab011089kvf@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3033-8515>

Klishchevs'ka Alina Yuriyivna PhD in Economics, Associate Professor at the Department of Management and Finance, Pylyp Orlyk International Classical University, Kotelnaya St., 2, Nikolaev, 54003, tel.: (0512) 55-07-36, e-mail: alina_yu@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-7057-9810>

REGIONAL MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY ON THE BASIS OF FINANCIAL MODERNIZATION

Abstract. So far, little attention is paid to the protection of economic interests of the region, although this problem is quite relevant in today's conditions of development of market mechanisms in the economy, as well as the huge growth of regional private enterprise. Therefore, a very important task not only of economic science, but also the practice of economic activity of any enterprise is to ensure economic security. The article notes that the current problems for the functioning of organizations of any form of ownership are now the criminalization of society, which covers most efficient enterprises of Ukraine in all sectors of the economy, which do not reduce corruption of government officials and law enforcement agencies. organized crime. And if we add to this the insufficient coverage of the problem of economic security of enterprises in regulations, we can conclude that today most regions face an acute problem of creating and applying methods of assessing and ensuring their economic security. Confirmation of the urgency of the problem, ensuring the economic security of the regions, is the fact that many companies do not have an effective scientific assessment of economic security, the theoretical basis, which significantly reduces the efficiency of their operation and causes the current high demand for scientific developments in economic security. Thus, we can conclude that this issue is very relevant not only for economics in a poorly developed and studied issues of economic security of regions, but also for the practice of regional management of economic security. It is noted that to ensure the effectiveness of economic security, the system must be constantly improved, adjusted to the conditions that change the functioning of facilities. The security system is unique in each case, for each object that is protected and can not be copied and replicated. It is concluded that the security system requires constant step-by-step resource investments that ensure its creation and maintenance during operation.

Keywords: economic security, financial modernization, regional management, regional enterprises, economic risks.

Постановка проблеми. Позитивні тенденції економічного зростання протягом останніх п'яти років не привели до кардинальних зрушень у структурі економіки регіонів країни, окремі регіони істотно відстають за рівнем свого соціально-економічного розвитку. Для вирівнювання створилися диспропорції регіонів необхідно дати оцінку проведеної регіональної політики держави і проведення модернізації розвитку територій регіонів. Економічна безпека регіону - це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих чинників, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей економічної діяльності [1, с.77].

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивною потребою кожного суб'єкта господарювання в забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей діяльності. Рівень економічної безпеки регіону залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці здатні уникати загрози і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях, зокрема в працях О. Гавриленка та Н. Прус встановлено, що джерелами фінансування економічного зростання регіону можуть бути ресурси фінансових ринків (кредитних і трастових компаній), господарюючих суб'єктів, а також держави [1, с. 24], [3, с. 675].

У сьогоdnішній Україні ключовими факторами, що забезпечують економічне зростання, стають його якісні параметри. якісні чинники економічного зростання були проведені Е. Денісон [2, с. 33]. Моделі економічного зростання, що використовують якісні параметри, були запропоновані Н. Калдором, Дж. Робінсон [4, с. 122].

Мета статті – проаналізувати особливості регіонального управління економічною безпекою на основі фінансової модернізації.

Виклад основного матеріалу. При модернізації економічного розвитку територій регіонів найбільш гостро виступають наступні питання: що має першочергову важливість: прискорення темпів економічного зростання або стримування інфляції; з якою модернізації починати: інституційної (поліпшення інститутів) або технологічної (стимулювання економічного зростання); на який попит орієнтуватися: внутрішній або зовнішній? Важливо також важливий вибір шляху з двох альтернатив модернізації: або зверху, чи знизу. У разі вибору першого шляху роль держави зводиться до жорсткого регулювання, до перерозподілу валового внутрішнього продукту в свою користь, до концентрації ресурсів, необхідних для масованих інвестицій в реконструкцію господарства, до вибору галузевих пріоритетів та посилення адміністрування. другий шлях передбачає домінуючу роль низових ланок економіки - підприємств і їх корпоративних об'єднань, ринкових сил, приватної ініціативи, державі тут відводиться задача створення умов ініціативного господарювання. Характерною особливістю розглянутих варіантів є недостатнє врахування просторового фактора, який формується широкою сукупністю територіальних особливостей

країни, тоді як довгострокові стратегії повинні ґрунтуватися на наявному потенціалі регіонів.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку регіону може бути економічна і національна безпека:

- свідомі або несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (міжнародні організації та державні органи, конкуренти);
- збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках).

В залежності від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть бути об'єктивними і суб'єктивними. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з вини підприємств регіону або його окремих працівників.

Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємств регіону в цілому або його окремих працівників [3, с. 679].

Головна мета економічної безпеки підприємств регіону - забезпечення його тривале і максимально ефективне функціонування сьогодні і високий потенціал розвитку в майбутньому. З головної мети випливають функціональні цілі економічної безпеки:

- забезпечення високої фінансової ефективності, стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності його технічного потенціалу;
- ефективність менеджменту,
- оптимальність і ефективність організаційної структури; високий рівень
- кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу; мінімізація
- руйнівного впливу виробничої діяльності на екологію; якісна
- правова захищеність підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля;
- забезпечення безпеки персоналу підприємств регіону, їхнього капіталу і майна, комерційних інтересів.

Функціональні складові економічної безпеки регіону мають таку типову структуру:

- фінансова;
- інтелектуальна і кадрова;
- технологічна;
- політико-правова;
- інформаційна;
- екологічна;
- силова [3, с. 679].

Одним з найбільш значущих елементів системи безпеки регіону є механізм її забезпечення, який являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, з допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і вирішення поставлених задач.

Системний підхід до формування механізму забезпечення економічної безпеки регіону передбачає, що необхідно враховувати всі реальні умови його

діяльності, а сам механізм повинен мати чітко окреслені елементи, схему їх дії і взаємодії. Структура механізму забезпечення економічної безпеки регіону складається з декількох блоків, одночасна дія яких покликана забезпечити достатню для розширеного відтворення капіталу підприємства прибуток, одержуваний в результаті дотримання інтересів регіону, тобто в результаті взаємодії регіону з суб'єктами зовнішнього середовища. механізм забезпечення економічної безпеки регіону може мати різний ступінь структуризації і формалізації.

Дія механізму забезпечення економічної безпеки регіону покликана організаційно оформити взаємодію підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища. Результатом функціонування цього механізму є надходження необхідних для організації процесу виробництва ресурсів та інформації відповідно до системи пріоритетних інтересів регіону, мінімізація витрат на придбання ресурсів в необхідній кількості і належної якості. Дія механізму повинна бути направлена на забезпечення економічної безпеки в діяльності регіону як в даний час, так і на перспективу.

Основне призначення механізму забезпечення економічної безпеки регіону полягає в створенні і реалізації умов, що забезпечують економічну безпеку регіону. Ці умови визначено виходячи з критерію економічної безпеки і її рівня. В якості найважливіших умов, що враховуються в структурі механізму забезпечення економічної безпеки регіону, обрані мінімізація витрат регіону, адаптація до нововведень і розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку. Кожну з цих умов забезпечення економічної безпеки підприємства не можна розглядати ізольовано, вони тісно взаємопов'язані. Реалізація кожної умови забезпечення економічної безпеки підприємства можлива або за використанням заходів організаційного характеру, які, як правило, не потребують інвестиційної підтримки, або із залученням певного обсягу інвестицій [1, с.30].

В результаті дії механізму забезпечення економічної безпеки регіону повинні бути також виявлені невідповідності ресурсів підприємств регіону та обсягу їхніх продажів. Виявити відповідність трудових ресурсів підприємств регіону обсягом продажів можна на основі модифікації аналізу збалансованості діяльності підприємств регіону. Дотримання інтересів підприємств регіону вимагає постійного розвитку їх виробничого потенціалу за допомогою реалізації нововведень технічного і організаційного характеру. Система економічної безпеки підприємства та механізм її забезпечення передбачають рішення задач економічної безпеки не тільки спеціально створеним підрозділом, а при активній участі всіх відділів і служб підприємств регіону в межах покладених на керівників структурних підрозділів обов'язків щодо проблем безпеки. Необхідно пам'ятати, що головна роль в забезпеченні економічної безпеки підприємств регіону належить його персоналу, кадровий потенціал - це основний ресурс підприємства. Тільки він може приносити прибуток, але одночасно персонал є джерелом всіх внутрішніх загроз економічній безпеці, і, в кінцевому рахунку, запорука успіху будь-яких управлінських інновацій - це лояльність і вмотивованість співробітників.

Основоположним елементом при дослідженні економічної безпеки регіону є вибір її критерію. Він передбачає ознаку або суму ознак, на підставі яких робиться висновок про стан економічної безпеки регіону. Економічну безпеку регіону можна оцінювати з допомогою різних критеріїв [1, с.30]:

1) Організаційна сторона - в цьому випадку передбачається збереження як самих підприємств регіону, так і їх організаційної цілісності, нормальне функціонування основних підрозділів. Основні підрозділи фірми виконують всі свої функції для досягнення основної мети регіону.

2) Правова сторона - має на увазі постійне забезпечення відповідності діяльності фірм регіону з чинним законодавством, що виражається у відсутності претензій з боку правоохоронних органів. Крім того, відсутні втрати від угод із зовнішніми партнерами внаслідок порушення останніми законодавства. Це забезпечується юридичною експертизою всіх здійснюваних операцій і угод, договорів, що укладаються.

3) Інформаційна сторона - безпека може бути оцінена як збереження стану захищеності внутрішньої конфіденційної інформації від витоку або розголошення в різних формах.

4) Економічна сторона - проявляється в стабільних або таких, що мають тенденцію до росту основних фінансово-економічних показників діяльності фірм регіону. У них відображаються загальні результати забезпечення безпеки організаційної, правової, інформаційної та власне економічної сторін. Сюди можуть входити такі показники як відсутність штрафів, санкцій з боку державних органів за порушення законодавства, відсутність втрат від операцій з недобросовісними контрагентами.

Таким чином, в найбільш загальному вигляді про економічну безпеку підприємств регіону свідчить збереження його як цілісного структурного утворення і стійких або зростаючих значень основних фінансово-економічних показників. Стосовно ж до конкретної сторони діяльності регіону, можуть використовуватися специфічні показники його безпеки. Однак в процесі господарювання суб'єкти підприємницької діяльності можуть відчувати впливи різних фізичних і юридичних осіб, які несуть негативні наслідки, перш за все, для економічного стану регіону. В цьому випадку виникає поняття загрози безпеки регіону. Причому найбільш важливе значення для суб'єкта підприємницької діяльності набувають загрози економічної безпеки, оскільки всі втрати в кінцевому рахунку, виражаються саме в економічних втратах, тобто у втратах фінансових коштів.

Тому критерій повинен не тільки констатувати наявність економічної безпеки регіону, а й чітко оцінювати її рівень. Для цього доцільно досліджувати показники фінансової стійкості, беззбитковості і ліквідності підприємств регіону. Згідно з цим стан економічної безпеки регіону необхідно проводити за певною системою основних показників. Вони повинні відображати галузеву специфіку і умови діяльності підприємств регіону. До них віднесені: виробничі, фінансові та соціальні показники [1, с.30].

Якщо розглядати стан економічної безпеки підприємств регіону в динаміці, незалежно від галузевої приналежності, то для них можна визначити загальну

властивість. Вона полягає в тому, що стан економічної безпеки регіону проходить кілька етапів: стабільний, передкризовий, кризовий і критичний етапи.

Так само, економічна безпека регіону складається з: ресурсної, техніко - технологічної, фінансової та соціальної безпеки. Всі вони оцінюються на підставі як якісних, так і кількісних показників - індикаторів.

Економічна безпека - розуміється і сприймається категорія, однак вона поки ще не отримала кількісного вираження. Деякі фахівці в області діяльності підприємств та підвищення ефективності підприємницької діяльності пропонують рівень економічної безпеки розраховувати на підставі певних експертних оцінок. Фактично оцінка рівня економічної безпеки закладає основи стратегічного планування [2, с.31].

На жаль, універсальних методик підвищення рівня економічної безпеки регіону, сьогодні не існує. Кожна з них має свої особливості і специфіку, більше, або менше підходить для захисту того, чи іншого підприємства. До початку робіт по створенню (модернізації) системи економічної безпеки будь-якому регіону необхідно виробити єдиний методичний підхід до розуміння учасниками процесу змісту термінів і визначень, використовуваних в описі процесів і явищ, що відносяться до створюваної системи захисту. Доцільним є введення в дію регламентів, що зобов'язують всіх осіб, зайнятих у вдосконаленні системи безпеки, використовувати тільки прийняті терміни та визначення.

В якості першого етапу, зазвичай виступає аналіз та оцінка діяльності регіону, передбачається проведення дослідження умов функціонування регіону, опис його внутрішніх властивостей і характеристик, мета яких: виявлення загроз; оцінки ризиків; оцінки рівня професійної підготовки персоналу; оцінка ресурсних можливостей.

На другому етапі, головним є введення обмежень і пріоритетів при створенні системи інформаційної безпеки. В даному випадку керівник приймає рішення, які із заходів захисту повинні бути реалізовані в першу чергу на інших рівнях умовах. Основні пріоритети можуть стосуватися: технічних або організаційних заходів інформаційної безпеки; цінової категорії використовуваного обладнання; виконавців, залучених для виконання профільних робіт (тільки персонал підприємств регіону, свої співробітники спільно з зовнішніми виконавцями, тільки зовнішні виконавці). Основні обмеження можуть стосуватися: тимчасових рамок робіт; технологічних особливостей об'єкта; фінансові обмеження; управлінські обмеження.

Наступний, третій, етап, це визначення порядку застосування систем захисту і необхідного для цього забезпечення при створенні ефективної системи економічної безпеки. В даному випадку керівник визначає: методи забезпечення безпеки, прийнятні для об'єкта захисту (регіону); сили, залучення яких можливе для виконання робіт, а також визначає необхідне для цього забезпечення; кошти, які можуть бути витрачені на систему безпеки з урахуванням обмежень і пріоритетів, виявлених на попередньому етапі. Далі розробляється план-графік проведення робіт, націлених на підвищення рівня економічної безпеки.

В ході четвертого етапу, відбувається вибір технології зниження вартості створюваної системи безпеки. В даному випадку керівник, спираючись на попередні рішення по створенню системи безпеки, а також аналізуючи можливі шляхи щодо зниження ресурсних вкладень у безпеку, приймає компромісне рішення щодо їх застосування. При цьому методом виключення вибирається прийнятний метод або визначається порядок і послідовність їх реалізації. Основними шляхами зниження вартості системи безпеки, при збереженні її ефективності, є: використання більш дешевого устаткування і комплектуючих; передача ризиків «третім особам» (страховій компанії); створення інтегрованої системи захисту; оптимізація системи фінансування проекту; залучення для робіт по створенню і експлуатації системи безпеки меншого числа найбільш талановитих співробітників регіону і ряд інших.

На п'ятому етапі, відбувається розрахунок раціональної вартості створюваної системи безпеки шляхом проведення обчислень в рамках обраного підходу, або декількох підходів.

На заключному, шостому етапі, основним є прийняття управлінського рішення на основі отриманого результату, який стосується подальших дій. Рішення включає сукупність можливих варіантів. Перш, ніж прийняти остаточне рішення, керівник на основі отриманого результату оцінки вартості системи захисту, повинен зрозуміти, наскільки задовольняє його прогнозний результат. У разі позитивної відповіді: приймається запропонований варіант системи захисту і дається вказівка про його реалізацію; або, відкидається запропонований варіант системи захисту і дається вказівка про відмову в реалізації захисних заходів і припинення подальших робіт в даному напрямку (в разі, коли відпала необхідність в захисті). У випадку негативної відповіді, приймається рішення продовжити розпочату роботу, змінивши ті чи інші параметри.

Висновки. Таким чином, дослідження основ економічної безпеки регіону на основі фінансової модернізації дозволяє зробити наступні висновки. Економічна безпека регіону - це стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування регіону. Для того щоб досягти найбільш високого рівня економічної безпеки, підприємство повинне стежити за забезпеченням максимальної безпеки основних функціональних складових системи безпеки. Функціональні складові економічної безпеки - це сукупність основних напрямків його економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом. Виділяють наступні функціональні складові безпеки: фінансову; інтелектуальну і кадрову; техніко-технологічну; політико-правових; екологічну; інформаційну; силову. Система захисту регіону не є статичною. Як показує практика, універсальних методик підвищення рівня економічної безпеки регіону не існує. В умовах модернізації центральною ланкою і цільовою установкою соціальної політики, в тому числі соціальної політики на регіональному рівні, має стати людський розвиток. Необхідне створення в регіонах систем цілеспрямованої підготовки висококваліфікованих кадрів і реалізація відповідних механізмів підвищення ефективності регіональної освітньої політики. Модернізація нерозривно пов'язана із забезпеченістю регіональної економіки висококваліфікованими

кадрами, здатними швидко адаптуватися до вимог робочих місць і ринку праці. Рішення проблеми підготовки працівників, що володіють подібними характеристиками, все більше зміщується на регіональний рівень. Однак готовність регіональних систем освіти до забезпечення підприємств і організацій кваліфікованими фахівцями є недостатньою, про що свідчить наявність цілого комплексу структурних проблем. Це обумовлює об'єктивну необхідність проведення структурної перебудови соціально-економічних підсистем кадрового забезпечення економіки регіонів.

Література:

1. Гавриленко О. В. Моніторинг і контроль фінансової стійкості та стану економічної безпеки аграрного підприємства. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 2. С. 24–31.
2. Денисон Э. Исследование различий в темпах экономического роста. М.: Прогресс, 1971. 150 с.
3. Прус Н. В. Система економічної безпеки підприємства. Поняття, сутність, принципи. Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 2. С. 675–679.
4. Шараев Ю. Теория экономического роста. М.: ГУ ВШЭ, 2006. 250 с

References:

1. Gavrilenko O. V. (2019), "Monitoring i kontrol' finansovoї stijkosti ta stanu ekonomichnoї bezpeki agrarnogo pidpriemstva" [*Monitoring and control of financial stability and economic security of an agricultural enterprise*] Ukrainian Journal of Applied Economics. Tom 4. № 2. p. 24–31. [in Ukrainian].
2. Denison E. (1971) "Issledovanie razlichij v tempah ekonomicheskogo rosta" [*Exploring Differences in Economic Growth*]. M.: Progress, 150 p. [in Russian].
3. Prus N. V. (2014) "Sistema ekonomichnoї bezpeki pidpriemstva. Ponyattya, sutnist', principi" [*The system of economic security of the enterprise. Concepts, essence, principles*]. Global and national economic problems. Issue. 2. p. 675–679. [in Ukrainian].
4. Sharaev YU.(2006) "Teoriya ekonomicheskogo rosta" [*Economic growth theory*] M.: GU VSHE, p. 250 [in Russian].